

A *CERASUS* MILLER NEMZETSÉG NOTHOTAXONJAI MAGYARORSZÁGON

BARTHA DÉNES

Nyugat-Magyarországi Egyetem Növényteni Tanszék
9400 Sopron Bajcsy-Zs. u. 4.

Összefoglaló

A csomó virágzati típussal rendelkező *Cerasus* fajok (*Cerasus avium*, *C. fruticosa*, *C. vulgaris*) gyakori a hibridizáció, míg a sátorozó fürt virágzatú sajmeggy (*Cerasus mahaleb*) csak nagyon ritkán képez velük hibridet. A *Cerasus* nemzetség nothotaxonjai kutatásához a szakirodalmi és herbáriumi források mellé saját megfigyeléseimet is felhasználtam. A Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára herbáriumát, korábban, többek között Kárpáti Zoltán és Jan J. Wójcicki (Lengyel Tudományos Akadémia Botanikai Intézete, Krakko) is revideálta. A tanulmány tartalmazza a szülőfajok (*C. avium*, *C. fruticosa*, *C. vulgaris*) és a két leggyakoribb hibrid (*C. xeminens*, *C. x mohacsyana*) megkülönböztető morfológiai bélyegeit is. Az elemzésre kerülő hibridek az alábbiak:

Cerasus vulgaris × *C. fruticosa* = *C. xeminens* (BECK) BUJA, 1956

Cerasus avium × *C. fruticosa* = *C. x mohacsyana* (KÁRP.) JANCH., 1957

Cerasus fruticosa × *C. mahaleb* = *C. x javorkae* (KÁRP.) SOÓ, 1965

Cerasus avium × *C. mahaleb* = *C. x fontanesiana* SPACH, 1834

Cerasus avium × *C. vulgaris* = *C. x gondouini* POITEAU et TURPIN, 1808

Cerasus avium × *C. vulgaris* × *C. fruticosa* = *C. x stacei* (WÓJCICKI) WÓJCICKI & MARHOLD, 1992

Kulcsszavak: hibridek, *C. xeminens*, *C. x mohacsyana*, *C. x javorkae*, *C. x fontanesiana*, *C. x gondouini*, *C. x stacei*

Bevezetés

A dendrotaxonok hibridjeivel egy-két kivételtől (pl. *Populus x canescens* SM.) eltekintve nem vagy csak alig foglalkozik a szakirodalom. Bizonyított tény, hogy a természeti környezet fokozódó zavarásával a hibridizáció mértéke nő (pl. ANDERSON, 1948; BRADSHAW, 1960; WÓJCICKI, 1991), így hazánkban sem lehet ezeket a hibrideket figyelmen kívül hagyni. A hibridek felismerése sokszor problematikus, részben azért, mert a hibridbélyegeket a fajon belüli változatosság bélyegeinek hiszik, részben pedig azért, mert nem ritkák a visszakereszteződések (introgresszió), melynek következtében változatos hibridrajok alakulnak ki, s a hibridbélyegeket eltolódnak valamelyik szülőfaj irányába. Meg kell említeni a nevezéktani

problémákat is, sok esetben maguk az auktorok sem teszik ki a hibridjelet (×), vagy az idézések során elkopnak onnan.

E tanulmány kísérletet tesz a hazánkban előforduló *Cerasus* fajok hibridjeinek bemutatására, illetve a vadon is megjelenő hibridek bélyegeinek jellemzésére. A hibridek fajnevének megadásakor a botanikai nevezéktan (GREUTER & HIEPKO, 1995: I. függelék) ortográfiáját követem. A nemzetség körülhatárolása kérdésében MILLER (1754) felfogását veszem alapul, aki a *Prunoideae* FOCKE alcsaládon belül – többek között – felállította a *Cerasus* MILLER nemzetséget, s a Linné által tágan értelmezett *Prunus* L. génuszt ezzel leszűkítette. A jelenlegi taxonómiai felfogás és revízió (PANKHURST, 2006) ugyan visszatér a Linné-féle kibővített *Prunus* L. génusz (LINNÉ, 1753) értelmezéshez, de jelen témakör tárgyalása szempontjából helyesebbnek tartom a Miller-féle felosztást megtartani.

E tanulmány nem térhet ki a genetikai alapon eddig elvégzett vizsgálatokra (pl. BADENES & PARFITT, 1995; OLDEN & NYBOM, 1968; TAVAUD et al., 2004; WEBSTER, 1996), a terepen vizsgálódó botanikus számára kívántam segédletet összeállítani, bízva abban, hogy a *Cerasus* hibridekre a jövőben jobban odafigyel majd a szakközönség.

A *Cerasus* nemzetség Magyarországon előforduló fajai és fontosabb faj alatti egységei

Magyarországon négy *Cerasus* faj fordul elő őshonosan vagy elvadulva, biztos felismerésükre és a hibridektől való elkülönítésükre itt egy új határozókulcsot adok közre. A határozókulcsot irodalmi források (ADLER et al., 1994; ALEKSEEV, 1974; BARTHA, 1997, 1999, 2007; BUIA, 1956; CHRTEK, 2003; HEGI, s. a.; KÁRPÁTI, 1944a; MARHOLD & WÓJCICKI, 1992; REHDER, 1954; SCHMID, 2006; SIMON, 2000; WEBB, 1968) és terepi tapasztalatok alapján állítottam össze az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság által koordinált növényhatározóhoz, melyet itt eredeti formában, rövidítés nélkül közlök.

Cerasus MILLER

A vessző csúcán gyakoriak a halmozott rügyek. Valódi csúcsrügyük van, amely nem nagyobb a hónaljrygyeknél. Rügyeik tojásdadok, sokpikkelyűek, a vesszőtől ferdén elállnak. A bél kör keresztmetszetű. Leveleik visszás tojásdadok, elliptikusak vagy kerekdedek, szélük fűrészes, pálháik hamar lehullanak. Kétivarú virágaik csomókban vagy sátorozó fürtökben nyílnak, 5 tagúak. A virágkocsányok hosszúak, a

vacok széles harang alakú, a szirmok fehérek, visszás tojásdadok, rövid körömben keskenyedők, porzós szám ± 20 , portokjaik sötétsárgák, a termő magános és középső állású, a magház kopasz, a bibe gömbös. Terméseik hosszú kocsányúak, fényes felületűek, termésburkuk húsos, leveses, csontárjuk sima vagy gyengén barázdált felületű, oldalról kissé összenyomott.

1a. A vessző csúcsa felé feltűnően paraszemölcsös, a bél zöldesfehér. A levelek legfeljebb 1,5-szer hosszabbak a szélességüknél. Virágzata 4-12 virágú sátorozó fűrt. A csészefogak elvirágzás után kiterülők. A termés elliptikus, a csontár barnásszürke színű. — A vessző közepesen vastag, világos- vagy zöldesbarna, a szürke héjkéreg foltosan leváló, frissen megtörve fanyar, megszáradva kumarin illatú. Rügyei aprók, tojásdadok, hegyes csúcsúak, a rügypikkelyek vörösesbarnák, csúcsuk finoman szőrös. Hajtása fiatalon kissé ragadós. A levelek kerekdedek vagy széles visszás tojásdadok, 4-8 cm hosszúak, 3-6,5 cm szélesek. A levélváll lekerekített vagy gyengén szíves, a levélszél finoman fűrészes, a fogak domború hátúak, mirigyes csúcsúak, a levélszűcs röviden kihegyesedő. A levéllemez sima, felül kopasz, sötétzöld, fonáka a főér mentén pelyhes szőrű, kékeszöld. A levélnyel 1-2 cm hosszú, a levélalaplánál a fejlett hosszúhajtás levelein 1 vagy 2 mirigyszemölcs van, a pálhák kicsik, hamar lehullók. Őszi lomb-színeződés: sárgászöld. A virágzat az előző évi hosszúhajtáson képződik, alapjánál 2-3 nyúlánk levéllel. A virágok felállóak. A termések 8-10 mm hosszúak, éréskor pirosan átfeketévé válnak, kesernyés ízűek, a csontár tojásdad alakú, 6-8 mm hosszú, hegyes csúcsú. Magasság: -6(10) m. Életforma: MM. Virágzási idő: IV/2-V/1, lombfakadással egyidőben virágzik. Termésérés / terméshullás: VII / =.

Cerasus mahaleb (L.) MILL. [*C. corymbosa* ST.-LAG., *Druparia mahaleb* CLAIRV., *Padus mahaleb* (L.) BORKH., *Padellus mahaleb* (L.) VASSILČ., *Prunus mahaleb* L.] — sajmeggy, török meggy

Fontosabb faj alatti egységei:

1aa. A hajtástengely sűrűn rövidszőrös. (Nyugat-európai alfaj, hazánkban vélhetően csak szubspontán.) subsp. *mahaleb*

1ab. A hajtástengely kopasz. (Közép- és dél-európai alfaj.) subsp. *simonkaii* (PÉNZES) TERPÓ [*Padellus mahaleb* (L.) VASSILČ. subsp. *simonkaii* (PÉNZES) SOJÁK, *Prunus mahaleb* L. subsp. *simonkaii* PÉNZES]

1b. A vessző alig paraszemölcsös, a bél barna. A levelek legalább 1,5-szer hosszabbak a szélességüknél. Virágzatuk 2-5 virágú csomó. A csészefogak elvirágzás után hátrahajlók. A termés gömbölyded, a csontár sárgásszürke színű. 2

2a. Gyökérsarjakat nem képez. A levéllemez vékony, nem bőrszerű, kissé redős, felül fiatalon fénytelen, világoszöld, a levélfonák pelyhes szőrű, erezte erősen kiemelkedő. A levélszél durván kétszeresen fűrészes, a fogak hegyesek, elállóak és nem mirigyesek. A levélnyélen a levélváll közelében 2 fejlett, vöröslő mirigyszemölcs található. A virágzat alapjánál nincsenek kicsiny lomblevelek, a rügypikkelyek visszatörtek. A

csészelevél virágzáskor is hátrahajló, ép szélű, tompa csúcsú, egyenletesen zöld színű, ezért az erezte alig látszik. — A vessző vastag, szürkés- vagy vörösesbarna, napos oldalán szürkés foltokkal tarkított, fénylő, kopasz. Rövidhajtásai a keskeny rügpikkely-ripacsoktól sűrűn gyűrűzöttek, végükön a virágrügyek csokrosan állnak. A rügyek nagyok (4-6 mm), tojásdadok, hegyes csúcsúak, a rügpikkelyek fénylők, barnák, szélük elvékonyodik, hártás, élük szürkés. Levelei kissé csüngők, visszás tojásdadok vagy elliptikusak, (6)7–13(15) cm hosszúak, 3,5–7(9) cm szélesek. A levélváll lekerekített vagy rövid ék alakú, a levélcsúcs hirtelen kihegyesedő. A levélnyel 3-5 cm hosszú, a napos oldalon megpirosodik, pálhái szélesek, durván fogazottak. Őszi lombszínéződés: sárga, majd piros. Virágzata az előző évek rövidhajtásainak csúcsán képződik, a virágok felállóak vagy csüngők. A szíromlevél 10-15 mm hosszú. A termés 10-15 mm átmérőjű, éretten piros vagy feketés, édes vagy kesernyész ízű, a csonttár gömbölyded, 7-10 mm átmérőjű, lekerekített csúcsú. Magasság: -25 m. Életforma: MM. Virágzási idő: IV/2, lombfakadással egyidőben virágzik. Termésérés / termés hullás: VI / =.

Cerasus avium (L.) MOENCH [*Cerasus nigra* MILL.; *Druparia avium* CLAIRV., *Prunus cerasus* L. var. *avium* L.; *Prunus avium* (L.) L.] —
madárcseresznye, vadcserezsnye

Fontosabb faj alatti egységei:

2aa. A termés $\varnothing < 1$ cm, a terméshús keserédes. — A termés fekete. Vadon élő taxon.
..... subsp. *avium* [subsp. *sylvestris* (SER. ex DC.) JANCHEN]

2ab. A termés $\varnothing > 1$ cm, a terméshús édes. — A termés sárga, vörös vagy fekete. Kultúr-taxonok. 2ba

2ba. A terméshús puha, nedvdús. — A termés feketésvörös. (Szívcserezsnyék.)
..... convar. *juliana* (L.) JANCHEN [*Prunus avium* L. convar. *juliana* (L.) ARC.]

2bb. A terméshús kemény, ropogós, kevésbé nedvdús. — A termés sárgától a vörösig. (Ropogós cseresznyék.) convar. *duracina* (L.) JANCHEN
[*Prunus avium* L. convar. *duracina* (L.) ARC.]

2b. Gyökérsarjakat képezhetnek. A levéllemez vastag, bőrszerű, nem redős, felül fiatalon fényes, sötétebb zöld színű, a levélfonák kopasz vagy majdnem kopasz, erezte nem vagy csak kevésbé kiemelkedő. A levélszél finoman, egyszerűen vagy szabálytalanul fűrészes, a fogak tompák, előreállóak és mirigyesek. A levélnyélen mirigyszemölcsök rendszerint nem találhatók, vagy ha vannak, akkor zöldek. A virágzat alapjánál kicsiny lomblevelek (1-3 db) vannak, a rügpikkelyek felállóak. A csészelevél elálló, csak elvirágzás után visszahajló, sűrűn, mirigyesen fogas szélű, kissé hegyes csúcsú, fehéres színű, az erezet élénk zöld, ezért feltűnő. 3

3a. Kisebb cserje. A vessző vékony, a rügyek 2-3 mm hosszúak. Levelei heterofilliásak, 5 cm-nél nem hosszabbak és 3 cm-nél nem szélesebbek, fonákján teljesen kopasz, levélnyele 3-10 mm hosszú, a mirigyszemölcsök mindig hiányoznak. A csészelevél 3-4 mm hosszú, 1-2 mm széles, fele olyan hosszú, mint a vacok, hosszúkás, rendszeren a tövén a legszélesebb, elvirágzás után a cimpák egymástól távolabb állnak. A szíromlevél 5-6(7) mm hosszú, a termés 6-8(9) mm átmérőjű. — Felfelé álló vékony ágai

vannak, gyökérsarj-képzése kiváló, sarjtelepeket alkothat. A vessző vékony, vöröses-barna, napos oldalán szürkés foltokkal tarkított, fényes, kopasz. Rügyei tojásdadok, hegyes csúcsúak, rügypikkelyei barnák, kopaszok. A hosszúhajtás levelei visszás tojásdadok vagy elliptikusak, 3-5 cm hosszúak, 1,5-2,5 cm szélesek, válluk lekerekített vagy ék alakú, szélük finoman, mirigyesen fűrészes, csúcsuk röviden kihegyesedő, hegyes vagy tompa. A rövidhajtások levelei megnyúlt visszás tojásdadok, 1-3 cm hosszúak, 0,5-1,5 cm szélesek, válluk ék alakú, szélük finoman, mirigyesen fűrészes, csúcsuk tompa. A levéllemez vastagabb, kissé bőrszerű, kopasz, fényes, felül sötétzöld, fonák világoszöld, lombfakadáskor enyves. A pálhák kicsik, hamar lehullók. Őszi lomb-színeződés: sárgászöld vagy aranyárga. A virágok felállóak. A termés éretten élénk meggypiros, majd feketedő, nagyon savanyú ízű, a csontár tojásdad alakú, 4-6 mm hosszú, kissé kihegyesedő csúcsú. Magasság: 0,3-1(1,5) m. Életforma: M. Virágzási idő: IV/2-V/1, lombfakadással egyidőben virágzik. Termésérés / terméshullás: VI/2-VII / =.

Cerasus fruticosa (PALL.) WORONOW [*Prunus fruticosa* PALL., *P. chamaecerasus* JACQ., *Prunus cerasus* L. var. *pumila* L., *Cerasus humilis* HOST non *Prunus humilis* L.; *Cerasus chamaecerasus* (JACQ.) LOISEL.] — csepleszmeggy

3b. Nagytermetű cserje vagy fa. A vessző vastag, a rügyek 4-6 mm hosszúak. Levelei nem heterofilliások, 6 cm-nél hosszabbak és 3 cm-nél szélesebbek, fonájuk majdnem teljesen kopasz, a főéren egyszerű, vékony, hosszú, szálszerű fedőszőrökkel (lupé!), levéllye 10-30 mm hosszú, mirigyszemölcsök lehetnek. A csészelevél 5-6 mm hosszú, 3,5-4 mm széles, olyan hosszú, mint a vacok, széles tojásdad alakú, a tövén elkeskenyedő, a töve felett a legszélesebb, elvirágzás után a cimpák szélei egymást érintik, vagy néha fedik. A szíromlevél 10-13 mm hosszú, a termés 10-15 mm átmérőjű. — Rügyei csak kevés fajtánál halmozottak a rövidhajtásokon. Levelei visszás tojásdadok vagy elliptikusak, (6)8-10(12) cm hosszúak, 3-5(6) cm szélesek, válluk tompán ék alakú vagy lekerekített, csúcsuk kihegyesedő. A termés kocsány 2-3 cm hosszú. Magasság: -9 m. Életforma: MM vagy M. Virágzási idő: IV-V. Termésérés / terméshullás: VI/2-VII / =.

Cerasus vulgaris MILL. [*C. austera* (L.) BORKH., *C. acida* (EHRH.) BORKH., *C. collina* LEJ. & COURTOIS, *Prunus acida* EHRH., *P. cerasus* L.] — meggy

Fontosabb faj alatti egységei:

3ba. Fa, felálló ágakkal. Gyökérsarj-képzése gyenge. A levéllyélen a mirigyszemölcsök többnyire hiányoznak. subsp. *vulgaris* [*Prunus cerasus* L. subsp. *cerasus*]

3baa. A termés világospiros, üveges húsu, savanyú, leve nem fest, a csontár a termés kocsánytól nem választható el. (Üveggyegek, amarellák.) convar. *vulgaris*

3bab. A termés sötétpiros, édessavanyú, leve fest, a csontár a termés kocsánytól könnyen elválasztható. (Édes gyegek, morellák.) convar. *austera* (L.) JANCHEN

3bb. Cserje vagy kis termetű fa, lecsüngő, lazán álló ágakkal. Gyökérsarj-képzése jó. A levéllyélen többnyire megvan a 2 mirigyszemölcs, melyek többnyire zöldek. — A termés feketésvörös, savanyú, festő levű. Elvadul. subsp. *acida* (DUM.) DOSTÁL [*Cerasus acida* DUM., *Prunus cerasus* L. subsp. *acida* (DUM.) ASCH. & GRAEBN.]

A *Cerasus* nemzetség Magyarországon előforduló nothotaxonjai

A csomó virágzatú fajok (*Cerasus avium*, *C. fruticosa*, *C. vulgaris*) között gyakori a hibridizáció, míg a sátorozó fürt virágzatú sajmeggy csak nagyon ritkán képez hibridet ezekkel a fajokkal.

A *Cerasus* nothotaxonok tanulmányozásához az irodalmi és herbáriumi forrásokon túl saját terepi megfigyeléseimet is felhasználtam. A Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára herbáriumi lapjainak revideálását többek között Kárpáti Zoltán, valamint Jan J. Wójcicki (Lengyel Tudományos Akadémia Botanikai Intézete, Krakkó) is elvégezte.

1. *Cerasus vulgaris* × *C. fruticosa* = *C. xeminens* (BECK) BUIA, 1956

[syn.: *Cerasus xeminens* (BECK) DOSTÁL, 1984; *C. xintermedia* HOST, 1831 non *P. intermedia* POIR. in LAM., 1804 (ez utóbbi név a *C. fruticosa* f. *fruticosa*-ra vonatkozik); *Prunus xcerasus* L. var. *frutescens* NEILR., 1846; *P. xeminens* BECK, 1892]

Ezt a hibridet Beck von Managetta írta le *P. xeminens* néven 1892-ben (BECK, 1892), melynek locus classicusa a Bécs körüli Laarbergen és Bisambergen van, de előfordulását közli Pötzleinsdorf, Nussdorf, Kahlenbergerdorf, Grinzing és Langenlois mellől is. Megjegyzendő, hogy a *Cerasus fruticosa* f. *fruticosa* típushoz képest nagyobb termetű és levelű egyedekre már Borbás Vince is felfigyelt (BORBÁS, 1900), diagnózisa szerint az „omnibus partibus 2-3-plo major” egyedek a var. *aucta* BORBÁS, 1900 taxonba tartoznak. BORBÁS (1900) ezt a taxont egyébként helytelenül a *Prunus pumila* L., 1767 [syn.: *C. pumila* (L.) MICHX., 1803] faj alá sorolta, amely Linnénél egy északkelet-amerikai fajt jelöl. A ma érvényes taxonómiai besorolást BUIA (1956) adta meg. A f. *aucta* (BORB.) BUIA, 1956 levelei a diagnózis szerint 4-6 cm hosszúak, jóval hosszabbak a f. *fruticosa*-énál.]

Ha a csepleszmeggy atipikus termőhelyre (pl. tápanyagban gazdag, mély termőrétegű talajok, árnyas terület) kerül, termete és vegetatív bélyegei (pl. levelei) valóban nagyobbak lesznek. Nem tudjuk, hogy Borbás növénye ilyen termőhelyről származó egyed, vagy hibrid eredetű *C. xeminens* (BECK) BUIA, mindenesetre igaz, hogy a Természettudományi Múzeum Növénytárában f. *aucta* (BORBÁS) BUIA, 1956 név alatt szereplő herbáriumi lapok java része *C. xeminens*-nek bizonyult, amit már KÁRPÁTI (1944a) is megállapított. Borbás Vince *aucta*-típusú gyűjtő-

lapjainak revideálásánál az is problémát jelent, hogy a döntő bélyegként szereplő csészelevelek rajtuk nem tanulmányozhatók.

Gyakori hibridnek mondható, elsősorban ott fordul elő, ahol szőlőművelést folytatnak, helyenként nagyobb sarjtelegeket is alkothat.

A csepleszmeggy populációk elemzése során kiderült, hogy főleg elterjedési területének nyugati részén (Közép-Európában) nagyfokú változatosságot lehet kimutatni, amely a *Cerasus vulgaris*-szal való hibridizálódás és introgresszió következménye. Beható vizsgálatokkal bizonyították, hogy az elterjedési területen belül egy kelet-nyugat irányú gradiens mentén a hibridizáltság mértéke nő, a nyugati peremen a vizsgált egyedek több mint fele hibrid eredetűnek bizonyult. Hibridzónát viszont nem lehetett felismerni. A hibridek az ember által különböző mértékben bolygatott termőhelyeken léptek fel, ezért antropohibrideknek kell őket tekinteni (WÓJCICKI, 1991; WÓJCICKI & MARHOLD, 1993).

Irodalom: BECK (1892), BORBÁS (1900), BUIA (1956), DOSTÁL (1984), HOST (1831), KÁRPÁTI (1944a), NEILREICH (1846), POIRET (1804), WÓJCICKI (1991a), WÓJCICKI & MARHOLD (1993)

Előfordulásai:

Budai-hegység

- Budapest: Farkasrét (Leg.: Vajda László; 1936. IV. 18.; TTM Nt. No. 401633.)
- Budapest: Farkasrét (Leg.: Vajda László; 1936. V. 25.; TTM Nt. No. 401906.)
- Budapest: Farkasrét (Leg.: Vajda László; 1939. IV. 22.; TTM Nt. No. 401634, 401635.)
- Budapest: Szemlő-hegy (Leg.: Vajda László; 1928. V.; TTM Nt. No. 401636.)
- Budapest: Sas-hegy, Farkasrét (Leg.: Vajda László; 1943. V. 21.; TTM Nt. No. 382055.)
- Pesthidegkút: Szarvas-hegy (Leg.: Dégen Árpád; 1918. V. 5.; . TTM Nt. No. 305785, 305786, 321359.)

Naszály

- Vác: Váci-hegy (Leg.: Péntes Antal; 1948. VII. 4.; TTM Nt. No. 365320, 365321, 365322, 365323.)

Mezőföld

- Paks: Hideg-völgy (Leg.: Boros Ádám; 1944. V. 29.; TTM Nt. No. 433354.)

Soproni-hegység

- Sopron: Vas-hegy (Leg.: Jávorka Sándor; 1932. VII.; TTM Nt. No. 92995.)

Soproni-dombvidék

- Fertőrákos: Szárhalmi-erdő (Bartha, ined.)

Kőszegi-hegység

- Kőszeg: Talár-erdő (Gáyer, 1926-27)

Nem lokalizálható vagy határon túli előfordulások

- Gömör? ad Felsőcz? (Leg.: Lengyel; 1924. VII. 26.; TTM Nt. No. 321358.)
- Weg von Kogel nach Thebea (Leg.: J. A. Baaumler; 1893.; TTM Nt. No. 93092.)
- Calleer? (Leg.: Polgár Sándor; 1909. V. 10.; TTM Nt. No. 259850.)
- Pozsony (Leg.: Gáyer Gyula; 1915. VII. 30.; TTM Nt. No. 218178, 218179.)
- In callibus Dumetosis: Langenthae (Leg.: J. Barth; 1879. V. 9.; TTM Nt. No. 93094.)

2. *Cerasus avium* × *C. fruticosa* = *C. ×mohacsyana* (KÁRP.) JANCH., 1957

[syn.: *P. ×mohacsyana* KÁRP., 1944]

Valójában már SOÓ (1943) említést tesz erről a hibridről [pr. M.vásárhely etiam *P. avium* × *P. fruticosa*; hybrida hucusque ignota (= a hibrid ez idáig ismeretlen)], de részletesebb jellemzést, fajnevet nem adott neki. Erre a hibridre, melynek locus classicusa a budai Farkas-völgyben van, Vajda László hívta fel Kárpáti Zoltán figyelmét (KÁRPÁTI, 1944a). Ő MOHÁCSY MÁTYÁS, egykori budapesti pomológia-professzor, a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola első dékánjának tiszteletére nevezte el. E nothotaxon egyébként korábbi gyűjtőknél (pl. Filarszky Nándor, Degen Árpád, Jávorka Sándor, Boros Ádám, Budai József, Simonkai Lajos, Kümmerle Jenő Béla, Bernátsky Jenő, Papp József, Priszter

Szaniszló) több esetben megjelent, de lapjaikat részben *Cerasus fruticosa* (PALL.) WORONOW f. *aucta* (BORB.) BUIA taxonként, részben *Cerasus xeminens* (BECK) BUIA hibridként határozták. KÁRPÁTI (1950a) a későbbiekben megemlíti, hogy „nem tartozik a ritkaságok közé, másutt ellenben még nem sikerült kimutatni”. Előfordulását eddig csak a Pannon-medencéből jelezték, ahol nem ritka.

Irodalom: JANCHEN (1957), KÁRPÁTI (1944a), SOÓ (1943)

Előfordulásai:

Visegrádi-hegység

- Szentendre: Pismány-hegy (Leg.: Jávorka Sándor; 1916. VI. 29.; TTM Nt. No. 93096.)
- „Bubán-dűlő” Vízművek kerítésénél (Leg.: Böhm Éva Irén; 2000. VII. 23. TTM Nt. No. 622485.)

Pilis

- Pilisborosjenő: Vendel-hegy (Leg.: Vajda László; 1948. V. 23.; TTM Nt. No. 401248, 401285.)
- Üröm: Péter-hegy felhagyott szőlők földútja mentén (Leg.: Böhm Éva Irén; 2001. VI. 2. TTM Nt. No. 627888.)
- Nagyszénás – Nagykovácsi (Leg.: Boros Ádám; 1949. VI. 16.; TTM Nt. No. 361264, 433301.)
- Kétágú-hegy töve (Leg.: Vajda László; 1946. IV. 29.; TTM Nt. No. 401284.)

Budai-hegység

- Budafok: Vízvezeték plateau (Leg.: Filarszky Nándor; 1904. VI. 16. TTM Nt. No. 93100.)
- Budaörs: Frank-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1944. VI. 16.; TTM Nt. No. 433357, 433358.)
- Budaörs: Kakuk-hegy (Kárpáti, 1950)
- Budapest: Sas-hegy – Farkasrét (Leg.: Boros Ádám; 1945. V. 6.; TTM Nt. No. 433392.)
- Budapest: Hármashatár-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1944. X. 15.; TTM Nt. No. 433356.)
- Budapest: Sas-hegy (Leg.: Kárpáti Zoltán; 1948. V. 20.; TTM Nt. No. 361260, 580367.)

- Budapest: Farkasrét (Leg.: Jávorka Sándor; 1913. VIII. 26.; TTM Nt. No. 93095.)
- Budapest: Farkas-völgy (Leg.: Jávorka Sándor; 1914. VIII. 15.; TTM Nt. No. 93165.)
- Budapest: Ördögorma Farkas-völgy (Leg.: Kümmerle Jenő Béla; 1917. V. 13.; TTM Nt. No. 93164.)
- Budapest: János-hegy (Kárpáti, 1944), Gugger-hegy (Kárpáti, 1944), Tábor-hegy (Kárpáti, 1950), Mátyás-hegy (Kárpáti, 1950)
- Pesthidegkút: „Virágos-nyereg” (Leg.: Boros Ádám; 1945. V. 31.; TTM Nt. No. 361263; 433316.)
- Pesthidegkút: „Virágos nyereg” (Leg.: Boros Ádám; 1946. VI. 20.; TTM Nt. No. 433377.)
- Pesthidegkút: Csúcs-hegy (Leg.: Vajda László; 1945. V. 27.; TTM Nt. No. 361261.)
- Pesthidegkút: Csúcs-hegy (Leg.: Vajda László; 1945. V(VI). 31.; TTM Nt. No. 401262, 401263, 401264.)
- Solymár: Alsó Zsíros-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1944. V. 10.; TTM Nt. No. 433355.)

Dunazugi medencék és hátságok

- Pázmánd: Zsidó-hegy (Kárpáti, 1944)

Velencei-hegység

- Nadap: Csúcsos-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1940. V. 29.; TTM Nt. No. 433318.)
- Pákozd: Pogány-kő (Leg.: Boros Ádám, 1944. V. 21.; TTM Nt. No. 361266, 433350, 433352, 433359, 433360.)
- Sukoró: Csöntör-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1949. VI. 19.; TTM Nt. No. 361263; 433292, 433293, 433294, 433295.)

Balaton-felvidék

- Balatonkenese (Leg.: Jávorka Sándor; 1913?. VII. 3.; TTM Nt. No. 93099.)

Cserhát

- Vác: Naszály (Kárpáti, 1944)

Bükk

- Miskolc: Ágazat (Kárpáti, 1944)

Mezőföld

- Érd – Százhalombatta: Sánc-hegy (Kárpáti, 1950)
- Fehérvár (Leg.: Fanta A., 1879. V.; TTM Nt. No. 93344.)

Dunai-szigetek

- Dunabogdány: Csódi-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1938. V. 7.; TTM Nt. No. 433309, 433310, 433312.)
- Dunabogdány: Csódi-hegy (Leg.: Boros Ádám; 1943. V. 15.; TTM Nt. No. 361265; 433303, 433304, 433305, 433306, 433155.)

Soproni-dombvidék

- Sopron: Szárhalom (Kárpáti, 1950)

Határon túli előfordulás

- Dévényi Nagytető (Leg.: Gáyer Gyula; 1916. V. 7.; TTM Nt. No. 93163.)

3. *Cerasus fruticosa* × *C. mahaleb* = *C. xjavorkae* (KÁRP.) SOÓ, 1965

[syn.: *P. xjavorkae* KÁRP., 1944; *P. xumbellifera* (BECK, 1892) PÉNZES, 1950; *C. xhumilis* HOST, 1831]

[Megjegyzendő, hogy SOÓ (1966) a nm. *C. javorkae* (KÁRPÁTI) SOÓ, 1965 nevet alkalmazza a *C. xhumilis* név alatt, amely nehezen értelmezhető, s nomenklatúráilag is kifogásolható, de a későbbiekben (PRISZTER, 1985) már a helyes névkombináció, a *C. xjavorkae* szerepel.]

Ezt a hibridet Kárpáti Zoltán írta le (KÁRPÁTI, 1944a), a Nemzeti Múzeum herbárium *Cerasus* anyagának revíziója alkalmából. A nevezett példány herbáriumi lapját a *Cerasus fruticosa* (PALL.) WORONOW f. *aucta* (BORB.) BUIA taxonként határozott anyagban találta. A Kárpáti által revideált lap példányát Filarszky Nándor és Jávorka Sándor gyűjtötte 1912. május 26-án Pozsonyszentgyörgynél (ma Sv. Jur, Szlovákia), s már a cédulán a gyűjtők ceruzával a *fruticosa* × *mahaleb*? megjegyzést tettek. Ennek a példánynak levelei 3-6 cm hosszúak és 2-4,5 cm szélesek, feltűnően szélesek, kerekdedek vagy széles tojásdad-lándzsásak, a *C. mahaleb*-ére emlékeztetnek, tompa ék vállúak és rövid, 1 cm-es nyelűek. Utóbbi két bélyeget Kárpáti Zoltán a *C. fruticosa*-énak vallja, ezért tartotta hibrid eredetűnek ezt a taxont, s *xPrunus Jávorkae* néven írta le, JÁVORKA SÁNDOR, egykori budapesti növénytári igazgató

tiszteletére elnevezve (KÁRPÁTI, 1944a). [Megjegyzendő, hogy Kárpáti (1939a, b) javasolta a hibridek nomenklatúrájának egységesítését, s javaslatában a hibridjel – a ma elfogadottal ellentétben – még a nemzetség-név elé került.]

A másik ismert és vélhetően hibrid eredetű egyedet Pénzes Antal találta 1948-ban a budai Ördögöröm déli lejtőén a Magasút-dűlőnek nevezett részen (PÉNZES, 1950). A cserjén néhány tört kocsányú, aszott meggytermést talált. A bütykös-ripacsos tengely alapján vélte az egyébként *C. fruticosa*-szerű egyednél a hibrid eredetet, a *C. mahaleb* partnert felfedezni. [Megjegyzendő, hogy G. Beck a csepleszmeggy fürtös virágzatú alakját *Prunus chamaecerasus* JACQ. f. *umbellifera* BECK, 1892 néven már korábban leírta (BECK, 1892), amely alak akár a hibridre is vonatkozhatott. Valójában a fürtös virágzatú csepleszmeggyet (?) Host már jóval korábban leírta új fajként *Cerasus humilis* HOST, 1831 néven (HOST, 1831). Ezt a nevet maga Beck érvénytelenítette, mivel Linné (1757) munkájában már szerepeltet egy *Prunus humilis*-t, amely egy másik – északkelet-amerikai – fajra vonatkozik. TERPÓ (1968) egyébként Pécsen vizsgált fürtös csepleszmeggy alapján változat rangjára emeli: *Cerasus fruticosa* (PALL.) WOR. var. *umbellifera* (BECK) TERPÓ, 1968.] Pénzes Antal 1949 tavaszán újra fölkereste a cserjét, s virágzó állapotban is megvizsgálta. Ekkor kiderült, hogy a virágzatok csak kisebb hányada fürtös felépítésű, nagyobb hányada csomós, de utóbbinál nem a csepleszmeggyre megszokott 1-3 virágot találta, hanem 7-8 darabot. A virágszirmok alakja, nagysága nem a csepleszmeggyéhez, hanem a sajmeggyéhez hasonlított. A sok virágból kevés termékenyült meg, a fejlődő termések is nagyrészt érés előtt elpusztultak. Ezt a taxont Pénzes nem tartotta azonosíthatónak a Kárpáti-által leírt hibridtaxonnal, mivel utóbbi levelei szélesek, inkább *mahaleb*-szerűek, míg a budai példány levele *fruticosa*-szerű. Joggal kifogásolta azt is, hogy Kárpáti csak vegetatív bélyegeket vizsgált, generatív tulajdonságokat nem. Állítását bizonyítandó, a Kárpáti-féle taxont – a nagyobb levele miatt, de bizonyítás nélkül – *C. mahaleb* × *C. vulgaris* hibridnek gondolta. A budai hibrid nevének a *P. ×umbellifera* (G. BECK) PÉNZES nevet adta, szerinte a *P. ×javorkae* nevet a *C. mahaleb* × *C. vulgaris* hibridre kell vonatkoztatni.

KÁRPÁTI (1951) kétségbe vonta, hogy PÉNZES (1950) mi alapján véli a hibrid egyik szülőfajának a *C. vulgaris*-t a *C. fruticosa* helyett. Kétkedését azzal támasztotta alá, hogy a Pénzes-által gondolt szülőfajok hibridjének sokkal nagyobb levelűnek kellene lennie, mint a kérdéses pozsonyszentgyörgyi hibridé. A hibridekről szóló tanulmányai (KÁRPÁTI, 1939a, b, 1944b, 1950a) alapján azt javasolja, hogy a *C. ×javorkae*

hibridfaj alatt két status-t különítsenek el, melyek közül egyik a főleg *fruticosa* vegetatív bélyegeket viselő budai gyűjtésre, másik a főleg *mahaleb* vegetatív bélyegeket fölmutató pozsonyszentgyörgyi gyűjtésre vonatkozhat. [Megjegyzendő, hogy a status helyett a mai nomenklatúra (GREUTER & HIEPKO, 1995) nothomorpha-t, nothovarietas-t, nothosub-species-t alkalmaz a hibridfajon belüli eltérések jelölésére.]

A bizonyító erejű herbáriumi lapok ma már fel nem lelhetősége miatt a fenti kérdéskörben nehéz állást foglalni, miként a Kárpáti – Pénzes polémia további részében is, mely a keskeny-széles levelűség ősibb-fiatalabb bélyegként való tárgyalását tartalmazza a *Prunus* nemzetségre vonatkoztatva.

Ritka nothotaxon, előfordulását eddig csak a Pannon-medencéből jelezték.

Irodalom: BECK (1892), BORBÁS (1900), BUIA (1956), HOST (1831), KÁRPÁTI (1939a, b, 1944a, b, 1950a, 1951), LINNÉ (1767), MICHAUX (1803), PÉNZES (1950), PRISZTER (1985), SOÓ (1965, 1966), TERPÓ (1968)

Előfordulásai:

Budai-hegység

- Ördögórom – Magasút (Leg.: Pénzes Antal; 1948. IV. 28.; TTM Nt. No. 357975.)
- Ördögórom – Magasút (Leg.: Pénzes Antal; 1948. VIII. 7.; TTM Nt. No. 209328, 357972.)
- Ördögórom (Leg.: Pénzes Antal; 1949. IV. 15.; TTM Nt. No. 357971.)
- Ördögórom (Leg.: Pénzes Antal; 1949. V. 14.; TTM Nt. No. 357973?)
- Ördögórom (Leg.: Pénzes Antal; 1956. V. 11.; TTM Nt. No. 357974.)

Megjegyzés: Kárpáti Zoltán herbáriumi lapjai nem kerültek elő.

4. *Cerasus avium* × *C. mahaleb* = *C. ×fontanesiana* SPACH, 1834

[syn.: *Prunus ×fontanesiana* (SPACH) C. K. SCHNEID., 1906; *×Cerapadus fontanesiana* (SPACH) BUIA, 1956]

Ritka hibrid, eddig csak termesztésből ismert, vadon nem. Külső megjelenésében általában a cseresznyéhez hasonlít, attól finoman, sűrűn szőrös hajtásaival különbözik. Levelei nagyok, széles elliptikustól a

megnyúlt elliptikusig, átlagosan 10 cm hosszúak és 5 cm szélesek, a levélváll lekerekített vagy szív alakú. Molyhos hajításai valóban sajmeggy eredetre vallanak, egyik szülője a subsp. *mahaleb* (nyugati alfaj) lehet (TERPÓ, 1968). Megnyúlt, hosszúkás fürtvirágzata van, mely általában 10 vagy annál kevesebb virágot tartalmaz. Virágai mintegy 2 cm átmérőjűek, jóval nagyobbak a sajmeggy virágainál (BUIA, 1956).

Irodalom: BUIA (1956), SCHNEIDER (1906), SPACH (1834), TERPÓ (1968)

5. *Cerasus avium* × *C. vulgaris* = *C. ×gondouini* POITEAU et TURPIN, 1808

[syn.: *C. gondouini* POIT., 1846; *C. ×effusa* HOST, 1831; *Prunus ×effusa* (HOST) C. K. SCHNEID., 1906; *P. ×gondouini* (POITEAU et TURPIN) REHDER, 1946; *P. ×aproniana* (SCHÜBLER et G. MARTENS) BECK, 1892]

Csak mesterséges hibridként létezik, több fajtában termesztik, vadon való előfordulása nem ismert. Számos ízben állították elő, egységesen morfológiailag nehezen jellemezhető, bélyegei a szülőfajok bélyegei között állnak.

Irodalom: BECK (1892), HOST (1831), POITEAU (1846), POITEAU & TURPIN (1808), REHDER (1946), SCHNEIDER (1906), SCHÜBLER & MARTENS (1834)

6. *Cerasus avium* × *C. vulgaris* × *C. fruticosa* = *C. ×stacei* (WÓJCICKI) WÓJCICKI & MARHOLD, 1992

[syn.: *P. ×stacei* WÓJCICKI, 1991]

Háromszoros hibrid, nagyon ritka, eddig csak DK-Lengyelországból (Góry Pieprzowe dombok Sandomierz közelében) jelezték. Vélhetően a *Cerasus xeminens* és a *C. avium* hibridizációja során jött létre. [C. A. STACE, angliai taxonómus (Leicester) tiszteletére elnevezve.]

Irodalom: MARHOLD & WÓJCICKI (1992), WÓJCICKI (1991b)

A Magyarországon spontán előforduló nothotaxonok megkülönböztető morfológiai bélyegei

A leggyakoribb, vadon is előforduló hibridek, valamint a szülőfajok differenciális bélyegeit az 1. táblázat mutatja.

Jellemző	<i>C. avium</i>	<i>C. xanthoxyana</i>	<i>C. fruticosa</i>	<i>C. xanthoxena</i>	<i>C. vulgaris</i>
Termet	-25 m magas fa, felfelé álló vastag ágakkal	2–3 m magas cserje, ritkán kis fa, felfelé álló vékonyabb ágakkal	0,3–1(1,5) m magas cserje, felfelé álló vékony ágakkal	(1)2–3,5 m magas cserje, valamivel vastagabb, felfelé álló ágakkal	nagytermetű cserje vagy fa (-9 m), felfelé álló (subsp. <i>vulgaris</i>) vagy lecsúszó (subsp. <i>acidula</i>), vastag ágakkal
Gyökérszár-képzés	nincs	gyenge	kiváló	kiváló	jó (subsp. <i>acidula</i>), gyenge (subsp. <i>vulgaris</i>)
Levél (hosszúhajtás)					
Levélalak	visszás tojásdad vagy elliptikus, (6)7–13(15) × 3,5–7(9) cm	visszás tojásdad vagy elliptikus, 3,5–7 × 2–4 cm	visszás tojásdad vagy elliptikus, 3–5 × 1,5–2,5 cm	keskeny visszás tojásdad vagy keskeny elliptikus, 3–7,5 × 1,5–3 cm	visszás tojásdad vagy elliptikus, 6(8)–10(12) × 3–5(6) cm
Levéllemez	vékony, kissé redős, világoszöld, fiatalon fénytelen és a fonákon pelyhes szőrtű, idővel lekopaszodó, de az ereken a szőrzet megmarad	vastagabb, bőrmű, tompább zöld színű, felül fiatalon csak egyes foltokon fényes, később nem fényes, a fonákokon ritkábban pelyhes szőrtű, hamarabb lekopaszodó, a főéren a szőrzet megmarad	kemény, bőrmű, sötétebb zöld színű, fiatalon egész felületén fényes, fonákján teljesen kopasz	kemény, bőrmű, sötétebb zöld színű, fiatalon felül egész felületén fényes, fonákján majdnem teljesen kopasz, a főéren egyszerű, vékony, hosszú, szálszerű fedőszőrökkel	kemény, bőrmű, sötétebb zöld színű, fiatalon felül egész felületén fényes, fonákján majdnem teljesen kopasz, a főéren egyszerű, vékony, hosszú, szálszerű fedőszőrökkel
Levélcúcs	hosszan kihegyesedő	kihegyesedő vagy tompa	röviden kihegyesedő, hegyes vagy tompa	röviden kihegyesedő, hegyes vagy tompa	kihegyesedő
Levélszél	durván kétszeresen fűrész, a fogak hegyesek, nem mirigyesek és elállóak	szabálytalanul kétszeresen fűrész, a fogak tompák vagy hegyesek, mirigyesek és elállóak	finoman, egyszerűen fűrész, a fogak tompák, mirigyesek és előreállóak	finoman, egyszerűen fűrész, a fogak tompák, mirigyesek és előreállóak	finoman, szabálytalanul fűrész, a fogak tompák, mirigyesek és előreállóak
Levélváll	rövid ék alakú vagy lekerekített	rövid ék alakú vagy lekerekített	ék alakú vagy lekerekített	ék alakú vagy lekerekített	tompán ék alakú vagy lekerekített
Levélnyel	3–5 cm, 2 piros mirigyszemölcses	0,8–2 cm, mirigyszemölcsök többnyire hiányoznak	3–10 mm, mirigyszemölcsök mindig hiányoznak	1–1,5 cm, mirigyszemölcsök hiányoznak vagy 1–2 db található	1–3 cm, mirigyszemölcsök többnyire hiányoznak (subsp. <i>vulgaris</i>) vagy többnyire megvannak, zöldek (subsp. <i>acidula</i>)

Jellemző	<i>C. avium</i>	<i>C. xanthoxyana</i>	<i>C. fruticosa</i>	<i>C. ximinens</i>	<i>C. vulgaris</i>
Virág					
csészével	5–6 mm hosszú, 2–3 mm széles	5–6 mm hosszú, 2–3 mm széles	3–4 mm hosszú, 1–2 mm széles, fele olyan hosszú, mint a vacok	3,5–5 mm hosszú, 2–3 mm széles, a vacok hosszának 2/3-a vagy 3/4-e	5–6 mm hosszú, 3,5–4 mm széles, olyan hosszú, mint a vacok
	ép szélű, tompa csúcú, egyenletesen zöld színű, ezért az erezet alig látszik	itt-ott, s csak néha mirigyesen fogas szélű, tompa csúcú, a töve felé világosabb zöld színű	sűrűn, mirigyesen fogas szélű, kissé hegyes csúcú, hosszukás, rendszeren a tövén a legszélesebb, fehéres színű, az erezet élénk zöld, ezért feltűnő	sűrűn, mirigyesen fogas szélű, kissé hegyes csúcú, tojásdad, a tövén elkeskenyedő, a töve felett a legszélesebb, fehéres színű, az erezet élénk zöld, ezért feltűnő	sűrűn, mirigyesen fogas szélű, kissé hegyes csúcú, tojásdad, a tövén elkeskenyedő, a töve felett a legszélesebb, fehéres színű, az erezet élénk zöld, ezért feltűnő
	visszahajló	visszahajló	elálló, csak elvirágzás után visszahajló, amikor a cimpák egymástól távolabb állnak	elálló, csak elvirágzás után visszahajló, amikor a cimpák egymáshoz közel állnak, néha a széleik összeérnek	elálló, csak elvirágzás után visszahajló, amikor a cimpák szélei egymást érintik vagy néha fedik
szíromlevél	10–15 mm hosszú	8–9 mm hosszú	5–6(7) mm hosszú	8–10 mm hosszú	10–13 mm hosszú
Termés	gömbölyded vagy szív alakú, 10–15 mm átmérőjű	gömbölyded vagy szív alakú, 10–12 mm átmérőjű	lapítottan gömbölyded, 6–8(9) mm átmérőjű	lapítottan gömbölyded, 8–10 mm átmérőjű	kissé lapítottan gömbölyded, 10–15 mm átmérőjű
Virágzás és termésképzés	gazdagon virágzik és terem	gazdagon virágzik, alig terem	gazdagon virágzik és terem	gazdagon virágzik, alig terem	gazdagon virágzik és terem

1. táblázat – *A Cerasus avium*, *C. xanthoxyana*, *C. fruticosa*, *C. ximinens* és *C. vulgaris* fontosabb megkülönböztető bélyegei [KÁRPÁTI (1944a) adatai alapján, kiegészítve és módosítva]

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom Debreczy Zsolt-nak és Rácz István-nak a szakirodalom beszerzésében nyújtott segítségével, továbbá Héja Katalinnak a herbáriumi adatok rögzítéséért. Köszönet illeti az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságát is a határozókulcsok közzétételének engedélyezéséért.

Zusammenfassung

Nothotaxa der Gattung *Cerasus* MILLER in Ungarn

Zwischen die Arten (*Cerasus avium*, *C. fruticosa*, *C. vulgaris*), die einen Blütenbüschel besitzen, kommt die Bastardierung oft vor, während die doppeltraubige Weichsel-Kirsche (*Cerasus mahaleb*) bildet nur sehr selten Hybride mit diesen Arten. Zur Untersuchung die Nothotaxa *Cerasus* habe ich neben die Literatur- und Herbarienquellen auch meine eigene Beobachtungen verwendet. Die Revidierung des Herbarienmaterials der botanischen Sammlung des Museums für Naturwissenschaften (Budapest) wurde unter anderen auch von Zoltán Kárpáti und von Jan J. Wójcicki (Botanisches Institut der Polnischen Akademie der Wissenschaften, Krakau) durchgeführt.

1. *Cerasus vulgaris* × *C. fruticosa* = *C. xeminens* (BECK) BUIA, 1956

[syn.: *Cerasus xeminens* (BECK) DOSTÁL, 1984; *C. xintermedia* HOST, 1831 non *P. intermedia* POIR. in LAM., 1804 (dieser letzte Name bezieht sich auf *C. fruticosa* f. *fruticosa*); *Prunus xcerasus* L. var. *frutescens* NEILR., 1846; *P. xeminens* BECK, 1892]

Diese Hybride wurde in 1892 von Beck von Managetta abgeschrieben als *P. xeminens* (BECK, 1892), deren locus classicus sich auf der Laarberg und Bisamberg befindet. Er hat seine Vorkommen auch von der Umgebung von Pötzeleinsdorf, Nussdorf, Kahlenbergerdorf, Grinzing und Langenlois erwähnt. Es ist zu bemerken, dass die im Vergleich zum Typ *Cerasus fruticosa* f. *fruticosa* großwüchsiger und großblättriger Exemplare wurden auch von Vince Borbás gemerkt (BORBÁS, 1900), seiner Diagnose nach gehören die „omnibus partibus 2-3-plo major“ Exemplare zur Sippe var. *aucta* (BORBÁS, 1900).

BORBÁS (1900) hat ansonsten diese Sippe unter die Art *Prunus pumila* L., 1767 [syn.: *C. pumila* (L.) MICHX., 1803] eingeordnet, die bei Linné eine nordost-amerikanische Art bedeutet. Die zur Zeit gültige taxonomische Einordnung stammt von BUIA (1956). Die Blätter der f. *aucta* (BORB.) BUIA, 1956 sind nach der Diagnose 4-6 cm lang, viel länger, als bei der f. *fruticosa*.

Wenn die Zwerg-Kirsche auf eine atypische Standort (z. B. nährstoffreiche, tiefgründige, schattige Standort) gelangt, ihr Gestalt und ihre vegetative Merkmale (z. B. die Blätter) tatsächlich vergrößern sich. Wir wissen es nicht, ob die Pflanze von Borbás von einem solchen Standort stammt oder es handelt sich um der Hybride *C. xeminens* (BECK) BUIA. Auf jeden Fall ist es war, dass der größte Teil der Herbarienblätter in der botanischen Sammlung des Museums für Naturwissenschaften, die sich unter den Name

f. *aucta* (BORBÁS) BUIA, 1956 befindet, hat sich als *C. xeminens* bewährt, was schon von KÁRPÁTI (1944a) bestätigt wurde.

Bei der Revidierung der *aucta*-typische Herbarienblätter von Vince Borbás ist es auch problematisch, dass zu der wichtigsten Merkmale zählende Kelchblätter können nicht untersucht werden.

Eine häufige Hybride, die kommt hauptsächlich dort vor, wo Weinbau getrieben wird, stellenweise kann auch größere Polykormone bilden.

Bei der Untersuchung der Populationen, besonders im westlichen Teil des Verbreitungsgebietes (in Mittel-Europa) ist eine große Variabilität festzustellen, als Folge der Bastardierung und Introgression mit *Cerasus vulgaris*. Gründliche Untersuchungen haben bewiesen, dass im Verbreitungsgebiet der Grad der Bastardierung einen Ost-West Gradient entlang sich erhöht und mehr als die Hälfte der untersuchten Individuums auf der westlichen Verbreitungsgrenze von ihrer Ursprung aus Hybride sind. Eine Hybridezone ist aber nicht zu erkennen. Diese Hybride kommen vom Mensch in verschiedenen Maße gestörten Standorten vor, deshalb sind sie als Antropohybriden zu betrachten (WÓJCICKI, 1991; WÓJCICKI & MARHOLD, 1993).

Lit.: BECK (1892), BORBÁS (1900), BUIA (1956), DOSTÁL (1984), HOST (1831), KÁRPÁTI (1944a), NEILREICH (1846), POIRET (1804), WÓJCICKI (1991a), WÓJCICKI & MARHOLD (1993)

2. *Cerasus avium* × *C. fruticosa* = *C. x mohacsyana* (KÁRP.) JANCH., 1957

[syn.: *P. x mohacsyana* KÁRP., 1944]

Eigentlich hat schon SOÓ (1943) diese Hybride [pr. M.vásárhelyi etiam *P. avium* × *P. fruticosa*; hybrida hucusque ignota (= die Hybride ist bisher unbekannt)] erwähnt, aber eine detaillierte Charakterisierung oder eine Artsname hat er sie nicht gegeben. Auf dieser Hybride, deren locus classicus sich in der Budaer Wolfstal (Farkas-völgy) befindet, hat László Vajda die Aufmerksamkeit von Zoltán Kárpáti (KÁRPÁTI, 1944a) gelenkt. Er hat diese zum Ehren Mátyás Mohácsy, des ehemaligen budapester Pomologie-Professors und des ersten Dekans der Hochschule für Garten- und Weinbau benannt. Diese Nothotaxon kommt ansonsten bei früheren Sammler (z. B. bei Nándor Filarszky, Árpád Degen, Sándor Jávorka, Ádám Boros, József Budai, Lajos Simonkai, Jenő Béla Kümmerle, Jenő Bernátsky, József Papp, Szaniszló Priszter) schon mehrmals vor, aber sein Herbarienblätter wurden zum Teil als Hybride *Cerasus fruticosa* (PALL.) WORONOW f. *aucta* (BORB.) BUIA, zum Teil als *Cerasus xeminens* (BECK) BUIA bestimmt. KÁRPÁTI (1950a) hat später erwähnt, dass er nicht zu den Seltenheiten gehört, doch konnte anderswo noch nicht nachgewiesen werden. Sein Vorkommen wurde bisher nur aus der Pannonischen Becken gemeldet, wo er nicht selten ist.

Lit.: JANCHEN (1957), KÁRPÁTI (1944a), SOÓ (1943)

3. *Cerasus fruticosa* × *C. mahaleb* = *C. x javorkae* (KÁRP.) SOÓ, 1965

[syn.: *P. x javorkae* KÁRP., 1944; *P. x umbellifera* (BECK, 1892) PÉNZES, 1950; *C. x humilis* HOST, 1831]

[Es ist zu bemerken, dass SOÓ (1966) die Name nm. *C. javorkae* (KÁRPÁTI) SOÓ, 1965 benutzt unter die Name *C. xhumilis*, die schwer erklärbar ist und auch auf Grund der Nomenklatur beanstandbar ist, aber in späteren (PRISZTER, 1985) kommt schon die richtige Namenkombination, *C. xjavorkae* vor.]

Diese Hybride wurde von Zoltán Kárpáti (KÁRPÁTI, 1944a) beschrieben, bei der Revision des Herbariums *Cerasus* des Nationalmuseums. Das Herbarienblatt des genannten Exemplars hat er in eine Sammlung gefunden, der als Sippe *Cerasus fruticosa* (PALL.) WORONOW f. *aucta* (BORB.) BUIA definiert wurde. Das Exemplar des revidierten Blattes wurde von Nándor Filarszky und Sándor Jávorka gesammelt am 26. Mai 1912 bei Pozsonyszentygörgy (heute Sv. Jur, Slowakei), und schon auf dem Zettel wurde die Bemerkung *fruticosa* x *mahaleb*? von den Sammlern gemacht. Die Blätter dieses Exemplars sind 3-6 cm lang und auffallend breit (2-4,5 cm), rundlich oder breit oval-lanzettlich, erinnern sich an *C. mahaleb*, sind stumpf keilförmig und haben einen kurzen, 1 cm langen Stiel. Die letzte beiden Merkmale bekennt Zoltán Kárpáti zur *C. fruticosa* gehörend, deshalb dachte er diese Sippe von Hybrid-Provenienz zu sein und als *xPrunus Jávorkae* beschrieben, zum Ehren Sándor Jávorka, der ehemaligen Direktor der Budapest botanischen Sammlung benannt (KÁRPÁTI, 1944a). [Es ist zu bemerken, dass Kárpáti (1939a, b) die Vereinheitlichung des Nomenklatur der Hybride vorgeschlagen hat und in seinem Vorschlag das Hybridzeichen gegen der heute angenommene Brauch noch vor dem Gattungsnamen steht. Das andere, bekannte und angenommene Hybrid-Individuum wurde von Antal Péntes in 1948 auf dem Südhang der Hochweg-Flur (Magasút-dűlő) genannte Teil der Budaer Teufelspitze (Ördögörm) entdeckt (PÉNTES, 1950). Er hat auf dem Strauch einige ausgedürren Sauerkirschfrucht mit gebrochenem Stiel gefunden. Auf Grund der knolligen-narbigen Axe vermutete er die Hybrid-Provenienz bei dem *C. fruticosa*-ähnliche Individuum, der Partner von *C. mahaleb* zu erkennen. [Es ist zu bemerken, dass G. Beck die traubenblütige Form der Zwerg-Kirsche unter der Name *Prunus chamaecerasus* JACQ. f. *umbellifera* BECK, 1892 schon früher beschrieben hat (BECK, 1892), welche Form konnte sich sogar auf der Hybride beziehen. Eigentlich hat er die traubenblütige Form der Zwerg-Kirsche (?) Host schon viel früher als eine neue Art, *Cerasus humilis* HOST, 1831 beschrieben (HOST, 1831). Diese Name wurde von Beck selbst ungültig erklärt, da in der Studie von Linné (1757) kommt ein *Prunus humilis* schon vor, die sich auf eine andere, nordost-amerikanische Art bezieht. TERPÓ (1968) erhebt sie – auf Grund der traubenblütigen Zwerg-Kirsche, die er in Pécs untersucht hat – auf Rang einer Varietät: *Cerasus fruticosa* (PALL.) WOR. var. *umbellifera* (BECK) TERPÓ, 1968.] Antal Péntes hat im Frühling 1949 die Strauch wieder aufgesucht und auch in der Blüte untersucht. Es stellte sich heraus, dass der kleinere Teil traubenblütig, der größere Teil büschelig ist, doch bei der letzten hat er nicht die bisher bei der Zwerg-Kirsche gewöhnliche 1-3 Blüten, sondern 7-8 Blüten gefunden. Das Gestalt und die Größe der Blütenblätter ähnelte sich nicht zu diese der Zwerg-Kirsche, sondern zur Weichsel-Kirsche. Von der zahlreichen Blüten wurden wenig befruchtet, die sich entwickelnde Früchte sind größtenteils schon vor der Reife abgefallen. Péntes vermutete diese Sippe mit der von Kárpáti abgeschriebene Hybridsippe nicht identifizieren zu können, weil die Blätter der letzten breit und eher *mahaleb*-ähnlich sind, während das Blatt des Budaer Exemplars *fruticosa*-ähnlich ist. Er hat mit Recht beanstandet, dass Kárpáti nur vegetative Merkmale, aber keine generativen Eigenschaften untersucht hat. Zur Begründung seiner Behauptung, hat er die Sippe von Kárpáti – wegen ihre größere Blätter, aber ohne

Beweisung – die Hybride von *C. mahaleb* × *C. vulgaris* gehalten. Der Budaer Hybride hat er die Name *P. xumbellifera* (G. BECK) PÉNZES gegeben, seiner Meinung nach soll die Name *P. xjavorkae* auf *C. mahaleb* × *C. vulgaris* bezogen werden.

KÁRPÁTI (1951) zweifelte daran, dass eine der Elternarten von der Hybride die *C. vulgaris* sei statt *C. fruticosa* nach der Meinung von PÉNZES (1950). Seine Bezweiflung beruht sich darauf, dass die Blätter der Hybride von der Pénez gedachten Elternarten viel größer sein sollten als diese der in Frage kommende Hybride von Pozsonyszentgyörgy.

Auf Grund seiner Studie über die Hybriden (KÁRPÁTI, 1939a, b, 1944b, 1950a) hat er vorgeschlagen unter der Hybridart *C. xjavorkae* zwei Status zu unterscheiden, von denen eine sich auf der hauptsächlich *fruticosa* ähnliche vegetative Merkmale tragende Budaer Sammlung, die andere auf der hauptsächlich *mahaleb* ähnliche Pozsonyszentgyörgyer Sammlung bezieht. [Es ist zu bemerken, dass statt Status die heutige Nomenklatur (GREUTER & HIEPKO, 1995) nothomorpha, nothovarietas, nothosubspecies verwendet zur Beziehung der Unterschiede innerhalb der Hybridarten.]

Da heute die beweiskräftige Herbarienblätter nicht mehr zu finden sind, es ist schwer in der oben genannten Fragenkomplex Stellung zu nehmen, wie auch im weiteren Teil der Diskussion von Kárpáti – Pénez, im es um die Betrachtung der Schmal- und Breitblättrigkeit als urförmig-jungförmige Merkmal in Beziehung zur Gattung *Prunus* handelt.

Eine seltene Nothotaxon, bisher nur in der Pannonische Becken gefunden.

Lit.: BECK (1892), BORBÁS (1900), BUIA (1956), HOST (1831), KÁRPÁTI (1939a, b, 1944a, b, 1950a, 1951), LINNÉ (1767), MICHAUX (1803), PÉNZES (1950), PRISZTER (1985), SOÓ (1965, 1966), TERPÓ (1968)

4. *Cerasus avium* × *C. mahaleb* = *C. xfontanesiana* SPACH, 1834

[syn.: *Prunus xfontanesiana* (SPACH) C. K. SCHNEID., 1906; *xCerapadus fontanesiana* (SPACH) BUIA, 1956]

Seltene Hybride, bisher nur aus Anbau bekannt, in Wildform aber nicht. In ihrer äußeren Erscheinung ähnelt sie sich in allgemeinen zur Süß-Kirsche, von der sie sich durch ihre feinen, dicht behaarten Triebe unterscheidet. Ihre Blätter sind groß, von breit elliptisch bis zur verlängert elliptisch, im Durchschnitt 10 cm lang und 5 cm breit, das Blatt ist abgerundet oder herzförmig. Ihre wolligen Triebe zeugen tatsächlich von ihrer Ursprung von Weichsel-Kirsche, eine von ihren Elternarten könnte subsp. *mahaleb* (westliche Unterart) sein (TERPÓ, 1968). Sie hat eine längliche Traubenblüte, die aus meistens 10 oder weniger Blüten besteht. Ihre Blüten haben eine Durchmesser von etwa 2 cm, sind viel größer als die Blüten der Weichsel-Kirsche (BUIA, 1956).

Lit.: BUIA (1956), SCHNEIDER (1906), SPACH (1834), TERPÓ (1968)

5. *Cerasus avium* × *C. vulgaris* = *C. xgondouini* POITEAU et TURPIN, 1808

[syn.: *C. gondouini* POIT., 1846; *C. xeffusa* HOST, 1831; *Prunus xeffusa* (HOST) C. K. SCHNEID., 1906; *P. xgondouini* (POITEAU et TURPIN) REHDER, 1946; *P. xaproniana* (SCHÜBLER et G. MARTENS) BECK, 1892]

Sie kommt nur als künstliche Hybride vor, mehrere von ihrer Sorten werden angebaut, ihre Wildform ist aber nicht bekannt. Diese Hybride wurde schon mehrmals hergestellt, ihre einheitliche morphologische Charakterisierung ist schwer, ihre Merkmale haben eine Zwischenstelle unter den Elternarten.

Lit.: BECK (1892), HOST (1831), POITEAU (1846), POITEAU & TURPIN (1808), REHDER (1946), SCHNEIDER (1906), SCHÜBLER & MARTENS (1834)

6. *Cerasus avium* × *C. vulgaris* × *C. fruticosa* = *C. xstacei* (WÓJCICKI) WÓJCICKI & MARHOLD, 1992

[syn.: *P. xstacei* WÓJCICKI, 1991]

Dreifache Hybride, sehr selten, bisher nur aus Polen beschrieben worden (zum Ehren des englischen Taxonome C. A. STACE benannt).

Lit.: MARHOLD & WÓJCICKI (1992), WÓJCICKI (1991b)

Die häufigste wildwüchsige Bastarden und die Differenzierungsmerkmale der Elternarten zeigt die Tabelle 1.

Schlüsselwörter: Bastarde, *C. xeminens*, *C. xmoacsyana*, *C. xjavorkae*, *C. xfontanesiana*, *C. xgondouini*, *C. xstacei*

Merkmale	<i>C. avium</i>	<i>C. xmolacysana</i>	<i>C. fruticosa</i>	<i>C. xeminens</i>	<i>C. vulgaris</i>
Tracht	bis 25 m hoher Baum mit dicken, aufstrebenden Zweigen	2–3 m hoher Strauch, selten kleiner Baum mit etwas dünnen, aufstrebenden Zweigen	0,3–1(1,5) m hoher Strauch mit dünnen, aufstrebenden Zweigen	(1)2–3,5 m hoher Strauch mit etwas dickeren aufstrebenden Zweigen	grosser Strauch oder Baum (-9 m), mit dicken, aufstrebenden (subsp. <i>vulgaris</i>) oder überhängenden (subsp. <i>acida</i>) Zweigen
Wurzelausläuferbildung	fehlt	schwach	ausgezeichnet	ausgezeichnet	gut (subsp. <i>acida</i>), schwach (subsp. <i>vulgaris</i>)
Langtrieb-Blätter					
Blattform	verkehrt eiförmig oder elliptisch, (6)7–13(15) × 3,5–7(9) cm	verkehrt eiförmig oder elliptisch, 3,5–7 × 2–4 cm	verkehrt eiförmig oder elliptisch, 3–5 × 1,5–2,5 cm	schmal verkehrt eiförmig oder schmal elliptisch, 3–7,5 × 1,5–3 cm	verkehrt eiförmig oder elliptisch, 6(8)–10(12) × 3–5(6) cm
Blattspreite	dünn, etwas runzelig, nicht ledrig, hellgrün, anfangs die Oberseite glanzlos und die Unterseite flaumhaarig, später verkahlend, aber unterseits die Nervatur bleibt behaart	dicker, flach, mehr ledrig, matter grün, die jungen Blätter auf der Oberseite nur mit glänzenden Flecken, später nicht glänzend, die Unterseite spärlicher flaumhaarig, früher verkahlend, unterseits nur der Hauptnerv bleibt behaart	derb, flach, ledrig, dunkler grün, anfangs die Oberseite glänzend, die Unterseite ganz kahl	derb, flach, ledrig, dunkler grün, anfangs die Oberseite ganz flächig glänzend, die Unterseite fast kahl, Hauptnerv unterseits mit wenigen, einzelnen, langen, dünnen, fadenförmigen Haaren	derb, flach, ledrig, dunkler grün, anfangs die Oberseite ganz flächig glänzend, die Unterseite fast kahl, Hauptnerv unterseits mit wenigen, einzelnen, langen, dünnen, fadenförmigen Haaren
Blattspitze	lang zugespitzt	zugespitzt oder stumpf	kurz zugespitzt, gespitzt oder stumpf	kurz zugespitzt, gespitzt oder stumpf	zugespitzt
Blattrand	doppelt grob gezähnt, die Sägezähne sind gespitzt, nicht drüsigen und seitenständig	unregelmäßig doppelt gezähnt, die Sägezähne sind stumpf oder gespitzt, drüsigen und seitenständig	einfach fein gekerbt-gezähnt, die Kerbzähne sind stumpf, drüsigen und voranständig	einfach fein gekerbt-gezähnt, die Kerbzähne sind stumpf, drüsigen und voranständig	unregelmäßig fein gekerbt-gezähnt, die Kerbzähne sind stumpf, drüsigen und voranständig
Blattgrund	kurz keilförmig oder abgerundet	kurz keilförmig oder abgerundet	keilförmig oder abgerundet	keilförmig oder abgerundet	stumpf keilförmig oder abgerundet

Merkmale	<i>C. avium</i>	<i>C. x mohacsyana</i>	<i>C. fruticosa</i>	<i>C. xeminens</i>	<i>C. vulgaris</i>
Blattstiel	3-5 cm lang, mit 2 roten Warzen (Nektardrüsen)	0,8-2 cm lang, Warzen (Nektardrüsen) meist fehlend	0,3-1 cm lang, Warzen (Nektardrüsen) stets fehlend	1-1,5 cm lang, Warzen (Nektardrüsen) fehlend oder mit 1-2	1-3 cm lang, Warzen (Nektardrüsen) meist fehlend (subsp. <i>vulgaris</i>) oder meist auffindlich und grünen (subsp. <i>acida</i>)
Blüten					
Kelchblatt	5-6 mm lang, 2-3 mm breit meist ganzrandig und stumpflich, gleichmäßig grün, daher die Nervatur nicht auffallend	5-6 mm lang, 2-3 mm breit zerstreut und nur manchmal drüsig gezähnt, stumpflich, dem Grunde nach lichter grün	3-4 mm lang, 1-2 mm breit, halb so lang wie die Blütenachse dicht drüsig gezähnt, etwas spitz, länglich, meist am Grunde am breitesten, oder kaum wahrnehmbar über dem Grunde etwas verschmälert, weißlich, die Nervatur lebhaft grün, daher sehr auffallend	3,5-5 mm lang, 2-3 mm breit, ihre Länge 2/3-3/4 der Blütenachse dicht drüsig gezähnt, etwas spitz, eiförmig, am Grunde verschmälert, oben dem Grunde am breitesten, weißlich, die Nervatur lebhaft grün, daher sehr auffallend	5-6 mm lang 3,5-4 mm breit, so lang wie die Blütenachse dicht drüsig gezähnt, etwas spitz, breitoval, am Grunde verschmälert, oben dem Grunde am breitesten, weißlich, die Nervatur lebhaft grün, daher sehr auffallend
Kronblatt					
Früchte	10-15 mm lang kugelig oder herzförmig, Durchmesser 10-15 mm zurückgebogen	8-9 mm lang kugelig oder herzförmig, Durchmesser 10-12 mm zurückgebogen	5-6(7) mm lang plattkugelig, Durchmesser 6-8(9) mm abstehend, erst nach dem Verblühen zurückgeschlagen, voneinander weiter entfernt stehend	8-10 mm lang plattkugelig, Durchmesser 8-10 mm abstehend, erst nach dem Verblühen zurückgeschlagen, sehr nahe stehend, manchmal sich berührend	10-13 mm lang fast kugelig, am Scheitel abgeflacht, Durchmesser 10-15 mm abstehend, erst nach dem Verblühen zurückgeschlagen, mit dem Rande sich berührend, manchmal überdeckend
Blüte- und Fruchtbildung	reichblühend und reichfruchtend	reichblühend, kaum fruchtend	reichblühend und reichfruchtend	reichblühend, kaum fruchtend	reichblühend und reichfruchtend

Tab. 1 – Die wichtigsten Differenzierungsmerkmale der *Cerasus avium*, *C. x mohacsyana*, *C. fruticosa*, *C. x eminens* und *C. vulgaris* [nach Angaben von KÁRPÁTI (1944a) ergänzt und verbessert]

Irodalom

- ADLER, W. – OSWALD, K. – FISCHER, R. (1994): Exkursionsflora von Österreich. – Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart und Wien, pp. 1180.
- ALEKSEEV, J. E. (1974): Visnja stepnaja W. In: ROBOTNOV, T. A. (red.): Biologičeskaja flora Moskovskoj Oblasti 1. Izd. Mosk. Univ., Moskva, p. 78-92.
- ANDERSON, E. (1948): Hybridization of the habitat. – *Evolution* **2**: 1-9.
- BADENES, M.L. – PARFITT, D. E. (1995): Phylogenetic relationships of cultivated *Prunus* species from an analysis of chloroplast DNA variation. – *Theor. Appl. Genet.* **90**: 1035-1041.
- BARTHA D. (1997): Fa- és cserjehatározó. – Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- BARTHA, D. (1999): *Prunus mahaleb* L. In: SCHÜTT, P. – SCHUCK, H.J. – LANG, U.M. – ROLOFF, A. (Hrsg.): Enzyklopädie der Holzgewächse. Handbuch und Atlas der Dendrologie. – ECOMED Verlagsgesellschaft, Landsberg, Band III/2/15., p. 1-6.
- BARTHA, D. (2007): *Prunus fruticosa* PALL. In: SCHÜTT, P. – WEISGERBER, H. – SCHUCK, H.J. – LANG, U.M. – ROLOFF, A. – STIMM, B. (Hrsg.): Enzyklopädie der Holzgewächse. Handbuch und Atlas der Dendrologie. – ECOMED Verlagsgesellschaft, Landsberg, Band III/2/48. (megj. alatt).
- BECK, G. von MANAGETTA (1892): Flora von Nieder-Österreich. Vol. II(1). – Wien, pp. 431-884., spec. p. 820-821.
- BORBÁS V. (1900): A Balaton tavának és partmellékének növényföldrajza és edényes növényzete. A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei II/2. – A M. Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága kiadása, Budapest, pp. 432., spec. p. 420.
- BRADSHAW, A. D. (1960): Population differentiation in *Agrostis tenuis*. III. Populations in varied environments. – *New Phytologist.* – **59**: 92-108.
- BUIA, A. (1956): *Rosaceae* JUSS.. In: ȘAVULESCU, T. – NYÁRÁDY, E. I. (eds.): Flora Republicii Populare Romîne. Vol. IV. – Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, p. 161-883., spec. p. 880-883.
- CHRTEK, J. (2003): *Cerasus* MILL.; *Padellus* VASSILCZ. In: HEJNÝ, S. & SLAVIK, B. (eds.): Květena České Republiky. Vol. III. – Academia, Praha, p. 442-448., 452-454.
- DOSTÁL, J. (1984): Notes on the nomenclature of the Czechoslovak flora. – *Folia Musei Rerum Naturalium Bohemiae Occidentalis. Botanica (Pilsen).* **21**: 1–22., spec. 7.
- GÁYER GY. (1926-27): Új adatok Vasvármegye flórájához. [Neue Beiträge zur Flora des Komitates Vas (Eisenburg).] – Vasvármegye és Szombathely város Kultúregyesülete és a Vasvármegyei Múzeum Évkönyve (Szombathely) **2**: 248-255.
- GREUTER, W. – HIEPKO, P. (1995): Internationaler Code der Botanischen Nomenklatur. – *Englera* **15**: 1-150.
- HEGL, G., s.a.: *Prunus*. In: Illustrierte Flora von Mitteleuropa. Band IV/2. Lehmanns, München, p. 1053-1112., spec. p. 1072-1074.
- HOST, N. T. (1831): Flora Austriaca. Vol. II. – Viennae, pp. 169., spec. p. 6-9.
- JANCHEN, E. (1957): Catalogus Florae Austriae. Vol. 1(2). – Springer, Wien, pp. 364., spec. p. 348.
- KARPATI Z. (1939a): A hibridek nomenklatúrájáról. [Vorschläge über Hybridnomenklatur.] – *Kertészeti Tanintézet Közleményei* **5**(2): 3-6.
- KÁRPÁTI Z. (1939b): Vorschläge über Hybridnomenklatur. – *Borbásia* **1**(8): 116-119.

- KÁRPÁTI Z. (1944a): Vizsgálatok a hazai *Cerasus* alnemzetségbe tartozó hazai *Prunus*okon. [Untersuchungen an *Prunus*-Arten der Untergattung *Cerasus*.] – A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Közleményei **10**: 66-80.
- KÁRPÁTI Z. (1944b): A köztes alakok kérdésének növényrendszertani vonatkozásai. [Die Zwischenformen und ihre Stellung im System.] – Borbásia Nova **25**: 1-23.
- KÁRPÁTI Z. (1950a): Vizsgálatok vadontermő növényi kereszteződéseken. [Examinations on wild-growing hybrids.] – Annales Sect. Horti- et Viticulturae Univ. Sci. Agriculturae **1**: 106-121.
- KÁRPÁTI Z. (1950b): Dendrológiai jegyzetek V. (IV. Újabb adatok a *Cerasus*-alnemzetségbe tartozó hazai *Prunus*-ok ismeretéhez.) [Dendrologische Notizen V.] – Annales Sect. Horti- et Viticulturae Univ. Sci. Agriculturae **1**: 177-184., spec. 182.
- KARPATI Z. (1951): Még néhány szó a *Prunus fruticosa* × *mahaleb* hybrid kérdéséhez. [Bemerkungen über den Bastard *Prunus fruticosa* × *mahaleb*.] – Annales Sect. Horti- et Viticulturae Univ. Sci. Agriculturae **2**(2): 51-54.
- LINNE, C. (1753): Species Plantarum. Ed. 1. – Holmiae, pp. 560., spec. p. 473.
- LINNE, C. (1767): Mantissa Plantarum. – Holmiae, pp. 126., spec. p. 75.
- MARHOLD, K. & WOJCIK, J. J. (1992): *Cerasus* MILLER. In: BERTOVIČ, L. (ed.): Flóra Slovenska Vol. **4**(3). – Veda, Bratislava, p. 509-533., spec. p. 532.
- MICHAUX, A. (1803): Flora boreali-Americana. Vol. I. – Parisiis & Argentorati, pp. 330., spec. p. 286.
- MILLER, P. (1754): The Gardeners Dictionary. Ed. 4. – London, sine p.
- NEILREICH, A. (1846): Flora von Wien. Gefäßpflanzen, nebst einer pflanzengeographischen Uebersicht. – Wien, pp. 706, spec. p. 635.
- OLDEN, E. J. – NYBOM, N. (1968): On the origin of *Prunus cerasus* L. – Hereditas **70**: 3321-3323.
- PANKHURST, R. (2006): *Rosaceae* database, 2006. International Organization for Plant Information. – <http://www.bgbm.org/IOPI/GPC/>
- PÉNZES, A. (1950): A *Prunus fruticosa* – *Prunus mahaleb* hybridről. [Über den Bastard *Prunus fruticosa* – *Prunus mahaleb*.] – Annales Sect. Horti- et Viticulturae Univ. Sci. Agriculturae **1**: 21-23.
- POIRET, J. L. M. (1804): In: MONNET de la MARCK, J. B. A. P. (= LAM.): Encyclopédie méthodique. Botanique. Vol. V. – Paris, pp. 748., spec. p. 674.
- POITEAU, A. (1846): Pomologie française. Recueil des plus beaux Fruits cultivés en France... Vol. II. – Paris, spec. p. 66.
- POITEAU, P. A. & TURPIN, P. J. F. (1808): In: DUHAMEL DU MONCEAU, H. L.: Traité des arbres et arbustes qui se cultivent en France en pleine terre. Nouv. ed., Vol. II. – Paris, pp. 368., spec. t. 66.
- REHDER, A. (1946): Journal of the Arnold Arboretum **27**(2): 171.
- REHDER, A. (1954): Manual of Cultivated Trees and Shrubs. Hardy in North America. – The MacMillan Company, New York, pp. 996., spec. p. 452-481.
- SCHMID, T. (2006): *Prunus avium* L. In: SCHÜTT, P. – WEISGERBER, H. – SCHUCK, H.J. – LANG, U.M. – ROLOFF, A. – STIMM, B. (Hrsg.): Enzyklopädie der Holzgewächse. Handbuch und Atlas der Dendrologie.– ECOMED Verlagsgesellschaft, Landsberg, Band III/2/43. p. 1-16..
- SCHNEIDER, C. K. (1906): Illustriertes Handbuch der Laubholzkunde. Vol. I. – Jena, pp. 593-810., spec. p. 616-617.
- SCHÜBLER, G. & MARTENS, G. M. von (1834): Flora von Württemberg. Mit einer Charte der Umgebungen von Tübingen. Ed. 1. – Tübingen, pp. 696., spec. p. 313.

- SIMON T. (2000): A magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok – virágos növények. – Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 976.
- SOÓ R. (1943): A Székelyföld flórája. [Flora terrae Siculorum (Transsilvaniae orientalis).] – Editio Inst. Syst.-Geobot. Mus. Bot. Univ., Kolozsvár, pp. 62., spec. p. 31.
- SOÓ R. (1965): Species et combinationes novae florum Europae praecipue Hungariae III. – Acta Botanica Acad. Sci. Hung. **11**(1-2): 235-251., spec. p. 239.
- SOÓ R. (1966): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve II. [Synopsis systematico-geobotanica florum vegetationisque Hungariae II.] – Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 244-248.
- SPACH, E. (1834): Histoire naturelle des Végétaux. Phanérogames. Vol. I. – Paris, pp. 490., spec. p. 410.
- TAVAUD, M. – ZANETTO, A. – DAVID, J. L. – LAIGRET, F. – DIRLEWANGER, E (2004): Genetic relationships between diploid and allotetraploid cherry species (*Prunus avium*, *Prunus* × *gondouinii* and *Prunus cerasus*). – Heredity 93: 631-638.
- TERPÓ A. (1968): A sajmeggy [*Cerasus mahaleb* (L.) MILL.] taxonómiai problémái és a gyakorlat. [Problems about taxonomy of *Cerasus mahaleb* (L.) MILL. and the practice.] – Szőlő- és Gyümölcsstermesztés **4**: 103-131.
- WEBB, D. A. (1968): *Prunus* L. In: TUTIN, T. G. & HEYWOOD, V. H. (eds.): Flora Europaea Vol. 2. – University Press, Cambridge, p. 77-80.
- WEBSTER, A. D. (1996): The taxonomic classification of sweet and sour cherries and a brief history of their cultivation. In: WEBSTER, A.D. & LOONEY, N.E. (eds.): Cherries: Crop Physiology, Production and Uses. – Cab International, Wallingford, pp. 323.
- WÓJCICKI, J. J. & MARHOLD, K. (1993): Variability, hybridization and distribution of *Prunus fruticosa* (Rosaceae) in the Czech Republic and Slovakia. – Polish Bot. Stud. **5**: 9-24.
- WÓJCICKI, J. J. (1991a): Variability of *Prunus fruticosa* PALL. and the problem of an anthropohybridization. – Veröff. des Geobot. Inst. der ETH, Stiftung Rübel, Zürich **106**: 257-265.
- WÓJCICKI, J. J., (1991b): *Prunus* × *stacei* (Rosaceae), a new spontaneous threefold hybrid of *P. fruticosa*, *P. cerasus* and *P. avium*. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **35**(1-2): 139-142.

1. ábra – A *Cerasus avium*, *C. x mnhacsyana*, *C. fruticosa*, *C. xeminens* és *C. vulgaris* hosszúhajtása
 Abb. 1. – Die Langtriebe der *Cerasus avium*, *C. x mnhacsyana*, *C. fruticosa*, *C. xeminens* und *C. vulgaris*

